

KAZANIA ŚWIĘTOKRZYSKIE
wyjątkowa edycja najstarszego zabytku
prozy polskiej

Biblioteka Narodowa zaprasza na uroczystą prezentację książki *Kazania świętokrzyskie. Nowa edycja. Nowe propozycje badawcze*, przygotowanej pod redakcją Pawła Stępnia przy współpracy Haliny Tchórzewskiej-Kabata i Izabeli Winiarskiej-Górskiej. **Spotkanie promocyjne odbędzie się we wtorek, 16 czerwca o godz. 15.00, w Pałacu Rzeczypospolitej (pl. Krasińskich 3/5)**, a uświetni je lektura fragmentów *Kazań* w mistrzowskim wykonaniu Zbigniewa Zapasiewicza oraz koncert muzyki średniowiecznej (utwory Mikołaja z Radomia oraz Guillaumea de Machauta) w wykonaniu instrumentalistów zespołu Ars Nova.

Kazania świętokrzyskie są najdawniejszym zapisem prozy polskiej, a jednocześnie najstarszym zabytkiem języka polskiego, znajdującym się w zbiorach Biblioteki Narodowej. Ostatnia ich krytyczna edycja, opracowana przez Jana Łosia i Władysława Semkowicza, ukazała się dokładnie siedemdziesiąt pięć lat temu. Obecne, długo oczekiwane, najnowsze i najpełniejsze wydanie *Kazań świętokrzyskich* ukazuje się wraz z grupą rozpraw sumujących wyniki dotychczasowym badań i kreślących kierunki dalszych dociekań nad różnymi aspektami tego dzieła, podstawowego dla dziejów polskiej kultury i języka, a zarazem głęboko zakorzenionego w tradycji średniowiecznego kaznodziejstwa, a tym samym w tradycji europejskiej retoryki, estetyki, teologii i hagiografii. Starannie przygotowany pod względem edytorskim, okazały tom zawiera także podobiznę faksymilową rękopisu *Kazań* oraz inne unikatowe fotografie zabytku.

Autorzy rozpraw zamieszczonych w książce przypominają także niezwykle dzieje *Kazań świętokrzyskich*, nierozzerwalnie związane z polskim doświadczeniem historycznym ostatnich stuleci. Pochodzące z początku XIV wieku *Kazania* zostały spisane na pergaminie, który w XV wieku posłużył, pocięty na paski, do oprawy rękopiśmiennego kodeksu łacińskiego. Kodeks należał do opactwa benedyktynów na Świętym Krzyżu, na początku XIX wieku trafił do zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. W wyniku represji carskich po powstaniu listopadowym został wywieziony wraz z innymi zbiorami do Rosji. Odkrycia ukrytych w jego oprawie 18 pasków z fragmentami *Kazań* dokonał w 1890 r. Aleksander

Brückner, prowadzący badania w Bibliotece Cesarskiej w Petersburgu. W następstwie zwycięskiej wojny polsko-bolszewickiej 1920 roku, rękopis z *Kazaniami* powrócił do Rzeczypospolitej, nie bez trudności, dopiero w 1925 r., jakkolwiek jeszcze w ostatnim momencie usiłował temu zapobiec „przedstawiciel Czerezwyczajki tylko dlatego, że tekst tego zabytku [...] okazał się dla niego nieczytelny, a więc i – podejrzany” (P. Bańkowski). Wkrótce rękopis został przekazany do zbiorów tworzonej wówczas Biblioteki Narodowej. Kodeks łaciński, do którego oprawy użyto *Kazań*, trafił ponownie do Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. W czasie II wojny światowej, po powstaniu warszawskim, został spalony wraz z innymi zbiorami w gmachu Biblioteki Ordynacji Krasieńskich na Okólniku. *Kazania świętokrzyskie* szczęśliwie ocalały z wojennej zawieruchy. W sierpniu 1939 roku umieszczone (m.in. razem z *Psalterzem Floriańskim*) w skarbcu Banku Gospodarstwa Krajowego, w początku września 1939 r. zostały wywiezione do Kołomyi i specjalną przesyłką dyplomatyczną ewakuowane przez Rumunię do Francji. Po napaści Niemiec na Francję w 1940 r. wyprawiono je do Kanady i zdeponowano w piwnicach Banku of Montreal w Ottawie. Po dwudziestu latach powróciły do Polski i od 1959 r. pozostają w zbiorach Narodowej Książnicy.

Książka poświęcona *Kazaniom świętokrzyskim* powstała z inicjatywy dr Haliny Tchórzewskiej-Kabata, redaktora naczelnego „Rocznika Biblioteki Narodowej”. Naukową redakcję nad tomem sprawował prof. Paweł Stępień (Uniwersytet Warszawski) we współpracy z dr Izabelą Winiarską-Górką (Uniwersytet Warszawski) oraz inicjatorką książki. W przygotowaniu edycji *Kazań* wzięli udział najwybitniejsi znawcy i wydawcy dzieł polskiego średniowiecza – prof. Waław Twardzik (Polska Akademia Nauk) i prof. Wiesław Wydra (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu). Poza wymienionymi już badaczami, autorami tekstów napisanych specjalnie do tego tomu są znawcy literatury i języka: prof. Mieczysław Mejer (Polska Akademia Nauk), dr Tomasz Mika (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), prof. Katarzyna Skowronek (Polska Akademia Nauk) oraz prof. Marek Skwara (Uniwersytet Szczeciński). Noty – bibliologiczną i konserwatorską – sporządzili pracownicy Biblioteki Narodowej: Sławomir Szyller i Maria Woźniak. Autorką oprawy graficznej książki jest Teresa Kawińska.

* * * * *

„Treść Kazań świętokrzyskich to zaczątek polszczyzny, nieoszacowanej wartości zabytek kultury narodowej i zarazem dowód jej chrześcijańskich, europejskich korzeni. Niepowtarzalna, zestawiona ze skrawków pergaminu forma graficzna Kazań to jeszcze jedno potwierdzenie mocy słowa pisanego, które potrafiło przetrwać przez wieki pomimo niesprzyjających okoliczności. A historia piętnastowiecznego kodeksu skrywającego w swej oprawie paski z zapisem Kazań, jak również okoliczności ich odkrycia oraz dalsze dzieje zabytku, to jeden z niezliczonych martyrologicznych wątków kultury polskiej, która przez ostatnie tysiąc lat umiała zachować ciągłość wbrew przeciwnościom losu.” (Halina Tchórzewska-Kabata)